विधि । देवान् यज्ञैर्ऋषीन् वेदैरर्च्चयित्वा प्रयत्नतः । अन्तकाले च सम्प्राप्ते य इच्छेदाश्रमान्तरम् । सोऽनुपूर्व्याश्रमान् राजन् ! गत्वा सिद्धिमवाप्नुयात् । राजर्षित्वेन राजेन्द्र । भैक्षचर्य्याध्वसेवया । अपेतगृहधर्म्मोऽपि चरेज्जीवितकाम्यया । न चैनन्नाष्टकं कर्म्म त्रयाणां भूरिदक्षिणम् । चतुर्णां राजशार्द्दूल ! प्राहुराश्रमवासिनाम् । बाह्वायत्तं क्षत्त्रियैर्मानवानां लोकश्रेष्ठं धर्म्ममासेवमानैः । सर्व्वे धर्म्माः सोपधर्म्मास्त्रयाणां राज्ञो धर्म्मा इति वेदात् शृणोमि । एवं धर्म्मा राजधर्म्मेषु सर्व्वान् सर्व्वावस्थं संप्रलीनान्निबोध । अन्याश्रमानल्पफलान् वदन्ति धर्म्मानन्यान् वेदविदो मनुष्याः । महाश्रमं बहुकल्याणरूपं क्षात्त्रं धर्मं नेतरं प्राहुरार्य्याः । सर्व्वे धर्माः राजधर्मप्रधानाः सर्व्वे धर्माः पाल्यमानाश्चरन्ति । सत्यं त्यागो राजधर्म्मेषु राजंस्त्यागं धर्म्मञ्चाहुरग्र्यं पुराणम् । मज्जेत्त्रयीदण्डनीतौ हतायां, सर्व्वे धर्म्माः प्रक्षयेयुर्व्विरुद्धाः । सर्वे धर्म्माश्चाश्रमाणां क्षताः स्युः क्षात्त्रे त्यक्ते राजधर्म्मे पुराणे । सर्वे त्यागा राजधर्म्मेषु चोक्ताः सर्वा विद्या राजधर्म्मेषु युक्ताः । सर्वे लोका राजधर्म्मे प्रविष्टा यथा जीवाः प्राकृतैर्बध्यमानाः । धर्म्मश्रुतानामुपपीडनाय एवं धर्म्मा राजधर्म्मैर्विमुक्ताः । चातुराश्रम्यधर्म्माश्च यतिधर्म्माश्च पार्थिव ! । लोकवेदोत्तराश्चैव क्षात्त्रे धर्म्मे समाहिताः । सर्वाण्येतानि धर्माणि क्षात्त्रे राजन्यसत्तम ! । अप्रत्यक्षं बहुद्वारं धर्ममाश्रमवासिनाम् । क्षात्त्रेणैव हि धर्मेण प्रत्यक्षं क्रियते नृप ! । द्विजार्च्चनं क्षत्त्रियाणां तथा नारायणार्च्चनम् । राज्यानां पालनञ्चैव रणे निर्भयता तथा । नित्यं दानं ब्राह्मणेभ्यः शरणागतरक्षणम् । पुत्त्रतुल्यं प्रजानाञ्च दुःखिनां परिपालनम् । शस्त्रास्त्राणाञ्च नैपुण्यं रणे शौर्य्यं तथैव च । तपश्च धर्मकृत्यञ्च यत्नतः कुरुते मुदा । पण्डितं नीतिशास्त्रज्ञं नित्यञ्च परिपालयेत् । सभामध्ये वासयेच्च नित्यं सद्भिश्च संयुतः । हस्त्यश्वरथपादातं सेनाङ्गञ्च चतुष्टयम् । पालयेत् यत्नतो नित्यं यशस्वी च प्रतापवान् । रणेऽरिमन्त्रितश्चैव दानेनाभिमुखो भवेत् । रणे यो वा त्यजेत् प्राणान् तस्य स्वर्गो यशस्करः" । विस्तरस्तु भा० शा० राजधर्म्मे

क्षत्त्रधर्म्मन् पु० नहुषभ्रातुरनेनसोवंश्ये संकृतेः पुत्त्रे १नृपभेदे । "संकृतेरपि धर्म्मात्मा क्षत्त्रधर्म्मा महायशाः । अनेनसः समाख्याताः क्षत्त्रवृद्धस्य मे शृणु" हरिवं० २९ अ०

क्षत्त्रस्य । धर्म्मा । २क्षत्त्रियस्य धर्म्मणि युद्धादौ । क्षत्त्रं तत्सम्बन्धी धर्म्मो यस्य अनिच् समा० । ३क्षत्त्रियधर्म्मयुते । "शास्त्रेणाभिमुखोयस्तु बध्यते क्षत्त्रधर्म्मणा" मनुः

क्षत्त्रधृति पु० क्रतुभेदे "क्षत्त्रधृतिः" "तदुभयत एके त्रिष्टोमज्योतिष्टोमौ" कात्या० श्रौ० १५।९।१।२४।२५। "ततोमासान्ते श्रावण्याम् क्षत्त्रधृतिसंज्ञः क्रतुर्भवति । कुर्व्वन्ति एके उपरिष्टात् । अत्र च वैशाखामावास्यायां पशुबन्धौ, ज्यैष्ठमासपौर्णमास्यां केशवपनीयः, आषाढ्यां व्युष्टिद्विरात्रः, श्रावण्यां क्षत्त्रधृतिः" भाद्रपदाश्वयुजयोस्त्रिष्टोमज्यौतिष्टोमौ, कार्त्तिक्यां सौत्रामणीति" कर्कः ।

क्षत्त्रबन्धु पु० क्षत्त्रं राष्ट्रं बन्धुरिवास्य । १क्षत्त्रिये "ब्राह्मणं कुशलं पृच्छेत् क्षत्त्रबन्धुमनामयम्" । "आ द्वाविंशात् क्षत्त्रबन्धोरा चतुर्विंशतेर्विशः" मनुः । क्षत्त्रस्य बन्धुरिव । २क्षत्त्रियतुल्ये अपकृष्टक्षत्त्रिये । "क्षत्त्रबन्धुः सचाचार्य्यो रामः परमदुर्म्मतिः" रामा० ल० ३३अ०

क्षत्त्रभृत् पु० क्षत्त्रं बिभर्त्ति भृ-क्विप् । क्षत्त्रियभरणकर्त्तरि अग्निभेदे । "अग्निर्ब्राह्मण्वानग्निः क्षत्त्रभृत्" आश्व० श्रौ० ४।१।२२। "विराडग्ने क्षत्त्रभृदा दिहीह" यजु० २७।७। क्षत्त्रं भर्त्तव्यत्वेनास्त्यस्य मतुप् मस्य वः। क्षत्त्रवत् तत्रैव ।

क्षत्त्रवनि सु० क्षत्त्रं वनति "छन्दसि वनसनरक्षिमन्थाम्" पा० कर्म्मण्युप पद्ये इन् । १क्षत्त्रजातिभागिनि । "ब्रह्मवनि त्वा क्षत्त्रवनि रामस्तोषवनि" यजु० २७। सुपां सुलुगिति" पा० सर्वत्र अमो लुक् । क्वचित् कर्म्मणि वाच्येऽपि इनि । २क्षत्त्रस्येव्य "ध्रुवमसि पृथिवीं दृंह ब्रह्मवनि त्वा क्षत्त्रवनिः" यजु० १।१७। "क्षत्त्रेण वन्यते पुरोडाशनिष्पत्त्यर्थं क्षत्त्रवनि" वेददी०

क्षत्त्रविद्या स्त्री ६त० । धनुर्वेदे । तस्य व्याख्यानः ऋगयना० अण् । क्षात्त्रविद्य १तस्याव्याख्याने ग्रन्थे तां वेत्ति अधीते वा अण् । "विद्यालक्षणकल्पान्ताच्चेति वक्तव्यम् वार्त्ति० विद्यान्तत्वेन ठञि प्राप्ते "अङ्गक्षत्त्रधर्म्मत्रिपूर्वविद्यान्ताच्चेति" वार्त्ति० ठञो निषेधात् न ठञ् । क्षात्त्रवेद्य तद्विद्याध्येतरि तद्वेत्तरि च त्रि० ।

क्षत्त्रवृक्ष पु० क्षत्त्रः क्षत्त्रविशेषनामा वृक्षः । मुचकुन्दाख्ये वृक्षे राजनि० तस्य मुचकुन्दक्षत्त्रनामकत्वात्तथात्वम् ।

क्षत्त्रवृद्ध पु० आयुवंश्ये वृद्धशर्म्मनामान्तरके नृपभेदे "क्षत्त्रधर्म्मन् शब्दे दृश्यम् । "अनेनसः समाख्याता क्षत्त्रवृद्धस्य मे शृणु ।